

Адміністративно-правовий статус науково-педагогічних працівників Національної гвардії України

Administrative legal status of research-pedagogical staff of the Ukrainian National Guard

Роман Саунін

Ключові слова:

адміністративно-правовий статус, науково-педагогічні працівники, Національна гвардія України, службово-бойова діяльність.

Key words:

administrative legal status, research-pedagogical staff, Ukrainian National Guard, service and fighting activities.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Події, які відбулися в Україні (Революція гідності, анексія АР Крим Російською Федерацією, проведення антитерористичної операції на сході країни, реформування суспільно-політичних відносин), вимагають суттєвих змін насамперед у воєнній організації держави, зокрема в Збройних Силах України, Національній гвардії України та інших військових формуваннях, створених відповідно до законів України.

Актуальними в цьому аспекті є зміни в адміністративно-правовому статусі військовослужбовців, зокрема науково-педагогічних (наукових) працівників, які повинні адекватно реагувати на виклики сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковане розв'язання проблеми, та виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Проблема адміністративно-правового статусу науково-педагогічних працівників Національної гвардії України займалися вчені в різних галузях науки, зокрема Ю.П. Битяк, І.Л. Бородін, В.В. Галунько, С.О. Короєд, В.І. Курило, В.В. Майоров, І.С. Окунев, С.Т. Полторака, О.Ф. Скакун, К.М. Рудой, Ю.А. Чеботарьова та інші. Але, незважаючи на їхній значний внесок у вирішення цих та інших наукових проблем, зазначені науковці досліджували інші – більш широкі, спеціальні або суміжні – актуальні питання.

Мета статті – на основі аналізу праць вчених, відповідних нормативно-правових актів та інших джерел з'ясувати сутність адміністративно-правового статусу науково-педагогічних працівників Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. Загалом статус – це становище, стан¹. Вчені-юристи, дивлячись на це поняття через призму науки права, уточнюють: правовий статус особи – це система закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права (тобто як такий, що має правосуб'єктність) координує своє поведінку в суспільстві².

Заслуговує на увагу твердження, що правовий статус суб'єкта права – складова частина соціального статусу, що визначає правове становище суб'єкта права щодо інших суб'єктів права, має офіційне визнання з боку держави, формальну визначеність, характеризується системністю, стабільністю та обумовлений наявною системою суспільних відносин. Юридична конструкція правового статусу суб'єкта права має певну структуру, складається з елементів, які виконують різні функції. Вона містить такі елементи, як: 1) правосуб'єктність; 2) система прав, обов'язків та охоронюваних законом інтересів; 3) система гарантій прав, обов'язків та охоронюваних законом інтересів суб'єктів права; 4) юридична відповідальність³.

¹ Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І.К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980 – 11 т.

² Скакун О.Ф. Теорія держави і права : [підручник] / О.Ф. Скакун. – пер. з рос. – Харків : Консум, 2001. – 656 с.

³ Окунев І.С. Загально-теоретичні засади правового статусу суб'єкта права : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / І.С. Окунев ; Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України – К., 2009. – 22 с.

Відомі адміністративісти України розвивають це положення таким чином. На думку доктора юридичних наук І.Л. Бородіна, адміністративно-правовий статус людини і громадянина являє собою систему, елементами якої є адміністративна правоздатність і адміністративна дієздатність⁴.

Доктор юридичних наук Ю.П. Битяк вважає, що статус посади визначається з її встановленням і характеризує посадове положення службовця, обумовлює зміст вимог до претендента на її зайняття, відображає сутність і зміст державно-службових відносин, являє собою сукупність правил проходження державної служби – прав, обов'язків, обмежень, заборон, гарантій, соціального захисту, відповідальності⁵.

Професор В.В. Галуцько вважає, що до змісту адміністративно-правового статусу особи включаються такі юридичні елементи: 1) публічні суб'єктивні права та юридичні обов'язки; 2) обсяг і характер правосуб'єктності; 3) адміністративна відповідальність; 4) у деяких випадках – дисциплінарна відповідальність посадових осіб публічної адміністрації⁶.

На думку К.М. Рудой, поняття адміністративно-правового статусу громадянина визначається обсягом адміністративної правосуб'єктності, що містить адміністративну правоздатність і дієздатність. Структурними елементами адміністративно-правового статусу громадян є права, свободи, обов'язки, що реалізуються у сфері державного управління, а також їх гарантії⁷.

Існує слушна думка, що правовий статус треба розглядати як складну систему, розгорнену в часі (тимчасову послідовність подій), для якої важливий не тільки «набір» її складових елементів, але й – головне – характер взаємодії між ними⁸.

Оскільки Національна гвардія України призначена, зокрема, для припинення терористичної діяльності, терористичних організацій, необхідно врахувати думку В.М. Майорова, який, досліджуючи адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії тероризму в Україні, визначив, що до основних завдань групи суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, доцільно віднести: вжиття заходів із запобігання, виявлення та припинення терористичних актів та терористичних злочинів; розроблення та реалізація попереджувальних, режимних, організаційних, виховних та інших заходів; забезпечення умов проведення антитерористичних операцій на об'єктах, що належать до сфери їхнього управління; надання відповідним підрозділам під час проведення таких операцій матеріально-технічних і фінансових засобів, засобів транспорту та зв'язку, медичного обладнання та медикаментів, інших засобів, а також інформації, необхідної для виконання завдань боротьби з тероризмом⁹.

Законом України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 року № 876-VII було створене військове формування з правоохоронними функціями. У цьому нормативно-правовому акті розкриваються деякі складники статусу цього військового формування. Так, стаття 12 містить обов'язки, стаття 13 – права, стаття 14 – відповідальність військовослужбовців НГУ¹⁰.

Але необхідно зазначити, що, наприклад, застосування зброї, спеціальних засобів, вжиття заходів фізичного впливу регулюються не лише вищезазначеним Законом, але й цілою низкою інших нормативно-правових актів. Це твердження є справедливим і для інших елементів статусу. Наприклад, важливою

⁴ Бородін І.Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право» / І.Л. Бородін. – Харків, 2004. – 37 с.

⁵ Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: проблеми становлення, розвитку та функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право» / Ю.П. Битяк. – Харків, 2006. – 38 с.

⁶ Адміністративне право України : [навчальний посібник] / [В.В. Галуцько, В.І. Курило, С.О. Короєд та ін.] ; за ред. В.В. Галуцька. – К. : Інститут публічного права, 2015. – Т. 1: Загальне адміністративне право. – 180 с.

⁷ Рудой К.М. Адаптація адміністративного законодавства України у сфері охорони особистих прав громадян до норм Європейського Союзу : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право» / К.М. Рудой ; Національний університет внутрішніх справ – Харків, 2004. – 15 с.

⁸ Чеботарьова Ю.А. Правовий статус засуджених до позбавлення волі : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право» / Ю.А. Чеботарьова ; Університет внутрішніх справ. – Харків, 2005. – 22 с.

⁹ Майоров В.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії тероризму в Україні : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право» / В.В. Майоров ; Київський національний університет внутрішніх справ – К., 2010. – 25 с.

¹⁰ Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII «Про Національну гвардію України» : станом на 1 серпня 2015 р. / Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 17.

складовою частиною системи службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку є вищі військові навчальні заклади та їхній науково-педагогічний склад. Для аналізу їхнього адміністративно-правового статусу та визначення шляхів його удосконалення необхідно звернутись також і до нормативно-правових актів.

Згідно із Законом України «Про освіту» педагогічну діяльність у навчальних закладах здійснюють педагогічні працівники, у вищих навчальних закладах третього і четвертого рівнів акредитації та закладах післядипломної освіти – науково-педагогічні працівники¹¹.

Так, Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 1 січня 2016 року надає таке визначення: науково-педагогічний працівник – вчений, який має вищу освіту не нижче другого (магістерського) рівня, відповідно до трудового договору (контракту) в університеті, академії, інституті професійно провадить педагогічну та наукову або науково-педагогічну діяльність та має відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання, підтверджену результатами атестації у випадках, визначених законодавством¹².

Стаття 55 Закону України «Про вищу освіту» зазначає, що основними посадами науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів є, зокрема, керівник (ректор, президент, начальник, директор), декан (начальник) факультету, його заступники, діяльність яких безпосередньо пов'язана з освітнім або науковим процесом, завідувач (начальник) кафедри; професор; доцент; старший викладач, викладач, асистент, викладач-стажист¹³.

Постанова КМУ від 14 червня 2000 р. № 963 «Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників» уточнює, що, наприклад, професор, доцент, старший викладач, викладач – це посади науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів III – IV рівня акредитації¹⁴.

Відповідно до пункту 11 Закону України «Про вищу освіту» під час заміщення вакантних посад науково-педагогічних працівників – завідувачів (начальників) кафедр, професорів, доцентів, старших викладачів, викладачів – укладенню трудового договору (контракту) передують конкурсний відбір, порядок проведення якого затверджується вченою радою вищого навчального закладу¹⁵.

Згідно з пунктом 4 статті 13 цього ж Закону державні органи, до сфери управління яких належать вищі військові навчальні заклади (вищі навчальні заклади із специфічними умовами навчання), військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів, мають право своїми актами встановлювати особливі вимоги до порядку заміщення вакантних посад командування і науково-педагогічних працівників та підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів у військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів в аспірантурі (ад'юнктурі) та докторантурі відповідних вищих навчальних закладів¹⁶.

Для визначення шляхів удосконалення адміністративно-правового статусу військовослужбовців вищих навчальних закладів, які проходять службу на посадах науково-педагогічних працівників, необхідно з'ясувати думки вчених із цього приводу. Так, ще в 2014 році Міністр оборони України кандидат педагогічних наук, доцент генерал армії С.Т. Полторак зазначав, що кожен викладач, який навчає офіцерів оперативно-тактичного рівня і стратегічного рівня, повинен отримати досвід участі в бойових діях в зоні АТО¹⁷.

¹¹ Закон України від 23 травня 1991 року № 1060-XII «Про освіту»: станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 17.

¹² Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність»: станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 3.

¹³ Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту»: станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38.

¹⁴ Постанова Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 963 «Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників»: станом на 1 серпня 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 24.

¹⁵ Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту»: за станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38.

¹⁶ Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту»: за станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38.

¹⁷ Полторак С.Т. Виступ на урочистому відкритті меморіальної стели загиблим учасникам АТО на території Національного університету оборони України імені Івана Черняховського / С.Т. Полторак // Українські новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukranews.com/news/148204.Poltorak-vsih-vikladachiv-Natsionalnogo-universitetu-oboroni-vidpravlyat-na-stazhuvannya-v-zonu-ATO.ru>.

Позитивними змінами є те, що, наприклад, в Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського буде новий керівник – генерал, який має дуже високий авторитет у військах і величезний бойовий досвід. Змінюється і керівництво, і викладачі, які не мають певного досвіду. У цьому вищому військовому навчальному закладі майже всі викладачі (більшість із них) пройшли зону АТО¹⁸.

Отже, одним із пріоритетних напрямів удосконалення адміністративно-правового статусу повинні стати зміни в правосуб'єктності.

Слід зауважити, що згідно з чинним законодавством України учасники АТО не мають спеціального адміністративно-правового статусу, але відповідно до пункту 19 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII військово-вослужбовці, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України та брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, визнаються учасниками бойових дій¹⁹.

Одним з основних нормативно-правових актів, який регулює відносини у сфері встановлення правосуб'єктності військовослужбовців, є Указ Президента «Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України» від 10 грудня 2008 року № 1153/2008. Відповідно до пункту 85 цього документа просування по службі військовослужбовців на посади науково-педагогічних (наукових) працівників здійснюється на конкурсній основі. Порядок призначення осіб офіцерського складу на посади науково-педагогічних (наукових) працівників визначаються Міністерством оборони України²⁰.

Пункт 9 Наказу Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Інструкції про порядок заміщення вакантних посад командування (керівного складу), наукових, науково-педагогічних (педагогічних) працівників у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів та науково-дослідних установах Збройних Сил України на конкурсній основі» від 27 січня 2015 року № 37/51 визначає, що під час проведення конкурсу на заміщення вакантних посад командування, наукових, науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ (ВНП ВНЗ), НДУ та філій НДУ за умови відповідності зазначеним вище вимогам (одного рівня: науковий ступінь та вчене звання) перевага надається особам, які мають статус учасника бойових дій²¹.

Таким чином, на нашу думку, закріпити перевагу осіб, які мають статус учасника бойових дій та бажають узяти участь в конкурсі на заміщення вакантних посад командування, наукових, науково-педагогічних (педагогічних) працівників ВВНЗ (ВНП ВНЗ), НДУ та філій НДУ необхідно не в підзаконних нормативно-правових актах органів виконавчої влади, а в законодавстві України (зокрема, в Законах «Про вищу освіту», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту») та в Положенні про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України.

Висновки. Отже, у статті ми розкрили особливості та шляхи удосконалення адміністративно-правового статусу науково-педагогічних працівників Національної гвардії України.

Важливою складовою частиною адміністративно-правового статусу військовослужбовців Національної гвардії України, які перебувають на посадах науково-педагогічних працівників, є сукупність публічних суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, які встановлюються, зокрема, Законами України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про Національну гвардію України», Положенням про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, Інструкцією про порядок заміщення вакантних посад командування (керівного складу), наукових, науково-педагогічних (педагогічних) працівників у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів та науково-дослідних установах Збройних Сил України на конкурсній

¹⁸ Полторак С.Т. Інтерв'ю / С.Т. Полторак // 5 канал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.5.ua/interview/poltorak-112534.html>.

¹⁹ Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» : станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45.

²⁰ Указ Президента від 10 грудня 2008 року № 1153/2008 «Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України» : станом на 1 серпня 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 47.

²¹ Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України від 27 січня 2015 року № 37/51 «Про затвердження Інструкції про порядок заміщення вакантних посад командування (керівного складу), наукових, науково-педагогічних (педагогічних) працівників у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів та науково-дослідних установах Збройних Сил України на конкурсній основі» : станом на 1 серпня 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 18.

основі; обсяг і характер правосуб'єктності, а також адміністративна та дисциплінарна відповідальність відповідних посадових осіб.

На концептуальному рівні запропоновані напрями вдосконалення адміністративно-правового статусу науково-педагогічних працівників Національної гвардії України на законодавчому рівні.

Анотація

Досліджено нормативно-правову базу чинного законодавства щодо адміністративно-правового статусу науково-педагогічних працівників Національної гвардії України. На основі аналізу праць вчених і норм чинного законодавства розглянуті його складники. На концептуальному рівні запропоновано внести зміни до чинного законодавства.

Summary

Legal framework of current legislation concerning the administrative legal status of research-pedagogical staff of the Ukrainian National Guard is investigated. On the basis of analysis of works of scientists and statutes of the current legislation, its components are considered. At the conceptual level it is proposed to amend current legislation.

Використана література:

1. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І.К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980 – 11 т.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : [підручник] / О.Ф. Скакун. – пер. з рос. – Харків : Консум, 2001. – 656 с.
3. Окунів І.С. Загально-теоретичні засади правового статусу суб'єкта права : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / І.С. Окунів ; Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України – К., 2009. – 22 с.
4. Бородін І.Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право» / І.Л. Бородін. – Харків, 2004. – 37 с.
5. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: проблеми становлення, розвитку та функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право» / Ю.П. Битяк. – Харків, 2006. – 38 с.
6. Адміністративне право України : [навчальний посібник] / [В.В. Галуцько, В.І. Курило, С.О. Короєд та ін.] ; за ред. В.В. Галуцька. – К. : Інститут публічного права, 2015. – Т. 1: Загальне адміністративне право. – 180 с.
7. Рудой К.М. Адаптація адміністративного законодавства України у сфері охорони особистих прав громадян до норм Європейського Союзу : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право» / К.М. Рудой ; Національний університет внутрішніх справ – Харків, 2004. – 15 с.
8. Чеботарьова Ю.А. Правовий статус засуджених до позбавлення волі : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право» / Ю.А. Чеботарьова ; Університет внутрішніх справ. – Харків, 2005. – 22 с.
9. Майоров В.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії тероризму в Україні : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право» / В.В. Майоров ; Київський національний університет внутрішніх справ – К., 2010. – 25 с.
10. Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII «Про Національну гвардію України» : станом на 1 серпня 2015 р. / Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 17.
11. Закон України від 23 травня 1991 року № 1060-XII «Про освіту» : станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 17.
12. Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність» : станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 3.
13. Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту» : станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38.

14. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 963 «Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників»: станом на 1 серпня 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 24.
15. Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту»: за станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38.
16. Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту»: за станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38.
17. Полторак С.Т. Виступ на урочистому відкритті меморіальної стели загиблим учасникам АТО на території Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського / С.Т. Полторак // Українські новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukranews.com/news/148204.Poltorak-vsih-vikladachiv-Natsionalnogo-universitetu-oboroni-vidpravlyat-na-stazhuvannya-v-zonu-ATO.ru>.
18. Полторак С.Т. Інтерв'ю / С.Т. Полторак // 5 канал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.5.ua/interview/poltorak-112534.html>.
19. Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»: станом на 1 серпня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45.
20. Указ Президента від 10 грудня 2008 року № 1153/2008 «Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України»: станом на 1 серпня 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 47.
21. Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України від 27 січня 2015 року № 37/51 «Про затвердження Інструкції про порядок заміщення вакантних посад командування (керівного складу), наукових, науково-педагогічних (педагогічних) працівників у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів та науково-дослідних установах Збройних Сил України на конкурсній основі»: станом на 1 серпня 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 18.

Роман Саунін,

кандидат юридичних наук,

викладач кафедри тактичної підготовки військ

факультету підготовки фахівців для Національної гвардії України